

Od redakcji

Halina Grzywacz

Redaktor wiodąca nr 4 *Biblioteki i Edukacji*

Regulacje prawne w bibliotekarstwie polskim są podstawą stanu wiedzy i poglądów całego środowiska zawodowego. Są niezbędne do tworzenia, organizacji i funkcjonowania bibliotek. To wiarygodne i trwałe źródło informacji dla tych placówek i ich pracowników. I choć mocno rozproszone w przepisach prawodawstwa polskiego, to jednak zajmuje w nim swoje ugruntowane miejsce. Ma przecież swoją historię sięgającą okresu Wolnego Sejmu Polskiego i solidną podbudowę w najważniejszych aktach prawnych zawartych w Konstytucji Sejmu z dnia 14 października 1773 r., która powołała Komisję Edukacji Narodowej, a w niej zawarto ustalenia dla bibliotek. Podobnie w *Dekrecie o bibliotekach* z kwietnia 1946 r. oraz w długo oczekiwanej *Ustawie o bibliotekach* z kwietnia 1968 r, czy w obecnej *Ustawie o bibliotekach* z czerwca 1997 r. To także pakiet ustaw i rozporządzeń regulujących pracę tych instytucji reprezentujących środowiska edukacji, nauki, techniki i kultury. Obecnie niezwykle ważne są problemy dotyczące spraw zawodu bibliotekarza i jego deregulacja, która bardzo niepokoi środowisko. Brak umocowań prawnych dotyczących egzaminów na bibliotekarzy dyplomowanych, które mają ponad 50-letnią, a wliczając okres przedwojenny i przepisy z 1932 r. 80-letnią tradycję. Szczególne miejsce w ostatnim czasie zajmują nowe wyzwania związane z zastosowaniem prawa autorskiego w bibliotece, z uregulowaniami prawnymi dotyczącymi digitalizacji zbiorów i udostępniania ich w domenie publicznej.

Znajomość podstaw prawa ogólnego i przepisów zawodowych jest powinnością przede wszystkim pracowników pełniących funkcje kierownicze. Przepisy prawne nie powinny być obce także pracownikom na różnych szczeblach organizacji pracy biblioteki. W obecnych czasach jest to standard. Nieznajomość prawa i niewłaściwa interpretacja bywa przyczyną wielu sporów i nieporozumień. Regulacje prawne przyjęte obecnie wyznaczają pewne kierunki rozwoju i działań placówek bibliotecznych, określają podstawowe zasady organizacji pracy, normalizują sprawy zawodowe, przyczyniają się do tworzenia nowoczesnych standardów pracy. Powstają nowe koncepcje i ustalenia prawne, które są konieczne i niezbędne w dostosowaniu się pracy bibliotek do nowych rozwiązań uwarunkowanych przepisami powstałymi w ich otoczeniu prawnym. Szczególnym wyzwaniem są nowe nośniki i typy dokumentów powstałych na bazie nowych technologii, które normalizują sposób odbioru utworu i jego nowoczesną formę.

Obecny nr 4 czasopisma "Biblioteka i Edukacja" jest zbiorem prac, w których poruszono wiele problemów bibliotek europejskich od czasów kształtowania się zawodu bibliotekarza oraz bibliotek naukowych, aż do chwili obecnej, kiedy prawo autorskie ma wpływ na funkcjonowanie tych placówek, wytyczając ich prace i strategie, zarówno w Polsce jak i dla przykładu w Austrii.

Numer bieżący zawiera bardzo ciekawą publikację Zdzisława Gębotysia o wymiarkach prawnych w *Katechizmie biblioteki* Paula Ladewiga, jednego z prekursorów nowoczesnych niemieckich bibliotek publicznych na przełomie XIX i XX w., autora wielu publikacji z zakresu bibliotekarstwa. Wśród nich ważną pracą jest wydana w 1912 r. *Politik der Bucherei* oraz jej skrót *Katechismus der Bücherei*, wydany w 1914 r. Przemyślenia w nich zawarte są nadal aktualne pomimo mijającej już setnej rocznicy ich opublikowania.

Kolejnym bardzo interesującym tekstem jest artykuł Bolesława Howorki. Przedmiotem rozważań autora są problemy funkcjonowania bibliotek szkół wyższych wobec istniejących przepisów prawa autorskiego i bibliotecznego oraz uwagi na temat pracy bibliotekarzy dyplomowanych w tych instytucjach.

Wyróżnieniem dla naszego numeru jest publikacja dyrektor Biblioteki Narodowej Austrii. Pani Johanna Rachinger zaznajamia nas z podstawowymi przepisami prawnymi dotyczącymi bibliotek naukowych w Austrii w świetle przepisów prawa autorskiego. Autorka skupia się na trzech zasadniczych zagadnieniach: *Ustawie o muzeach federalnych* (2002), będącej podstawą prawną funkcjonowania Austriackiej Biblioteki Narodowej, *Prawie autorskim* w bibliotekach oraz aktualnych obszarach problemowych, m.in. na *Ustawie o Uniwersytetach* z 2002 r. obowiązującej od 1.01.2004 r. (Od tego czasu wszystkie austriackie uczelnie dostarczają egzemplarz obowiązkowy rozpraw doktorskich i habilitacyjnych do Austriackiej Biblioteki Narodowej, a prace magisterskie otrzymują biblioteki macierzyste uczelni). Ponadto w artykule zawarte są informacje dotyczące *Prawa medialnego*, w którym zawarto przepisy regulujące dostarczanie egzemplarza obowiązkowego.

W dziale tematycznym „Działalność edukacyjna bibliotek” Angelika Madura pisze o nieograniczonym dostępie do Internetu, a w nim do katalogów bibliotecznych, o możliwościach korzystania z literatury w tradycyjnej i elektronicznej formie, o nowoczesności funkcjonujących bibliotek i dostępie do nich każdego użytkownika bez względu na wiek. Natomiast Paulina Knapik prezentuje nowe czasopismo Nowohuckiej Biblioteki Publicznej „Regalik”. Jest to kwartalnik dla dzieci i młodzieży w wieku 10-14 lat, na łamach którego pracownicy Biblioteki podejmują próbę aktywizacji czytelników, zachęcają do czytania i dzielenia się opiniami na temat lektur. Kwartalnik promuje książki, czytelnictwo, działalność Biblioteki, a także Nową Hutę.

Numer 4 posiada również sprawozdania pracowników Uniwersytetu z konferencji, w których brali udział oraz z podróży odbytej w ramach Erasmusa. Agnieszka Fluda-Krokos w swoim sprawozdaniu z konferencji *Rozwój kompetencji pracowników bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania pracy szkoły (Warszawa, 10-12 października 2013 r.)* zwróciła uwagę na bardzo istotne zadania stojące przed obecnymi bibliotekami pedagogicznymi. Celem obrad było przedstawienie nowych problemów, jakie postawiono przed tymi placówkami, m.in. "1) zadania edukacyjne związane z realizacją procesu informacyjnego (potrzeba, selekcja, wyszukiwanie, gromadzenie, ocena, opracowanie, wykorzystanie, udostępnienie), 2) zadania edukacyjne związane z funkcjonowaniem w różnych obszarach kultury informacyjnej (samokształcenie, kompetencje medialne, komunikacyjne, czytelnicze, umiejętności techniczne), 3) zadania edukacyjne dotyczące aspektu kulturowego alfabetyzacji informacyjnej i wychowania do informacji (świadomość informacyjna, etyka korzystania z informacji, postawy wobec informacji, zachowania

użytkowników, kultura osobista), organizowania i wspomagania szkół i bibliotek szkolnych". Było to bardzo ciekawe spotkanie, w którym wzięli udział pracownicy bibliotek pedagogicznych z całego kraju.

Renata Ciesielska-Kruczek uczestniczyła w konferencji organizowanej przez Bibliotekę Główną Politechniki Śląskiej *Biblioteka akademicka: infrastruktura – uczelnia – otoczenie*, która odbyła się w dniach 24-25 października 2013 r. Niezwykle ważna była wymiana doświadczeń pracowników na temat działalności bibliotek akademickich w dobie zmian technologicznych, poruszono m.in. problem technicznych, prawnych i organizacyjnych możliwości funkcjonowania otwartego repozytorium instytucjonalnego, przedstawiono wpływ uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych na skuteczne i wiarygodne zabezpieczenia oraz archiwizację zbiorów.

Dorota Witczak i Krzysztof Sobkowiak w okresie od 21 do 25 października 2013 r. przebywali na stażu szkoleniowym w ramach programu LLP Erasmus w Bibliotece Uniwersytetu w Stavanger (Universitetsbiblioteket i Stavanger) w Norwegii. Z tego pobytu złożono obszerne sprawozdanie na temat młodego nowoczesnie funkcjonującego Uniwersytetu w Stavanger oraz bibliotek Norwegii. Sprawozdawcy zwracają szczególną uwagę na to, że: „Placówki norweskie, w tym Biblioteka Uniwersytetu w Stavanger, posiadają wspólny elektroniczny katalog informujący, w której bibliotece znajduje się poszukiwana pozycja i jaki jest jej status dostępności, dzięki temu, że we wspólnej bazie rejestrowane są również elektroniczne wypożyczenia w poszczególnych bibliotekach. Na szczególną uwagę zasługuje moduł wypożyczeń międzybibliotecznych i możliwość samodzielnego składania elektronicznego zamówienia na dokument niedostępny w macierzystej bibliotece. Dodatkowym atutem funkcjonalności systemu bibliotecznego w Norwegii będzie multiwyszukiwarka Oria, współpracująca z katalogami bibliotecznymi w systemie BIBSYS oraz bazami danych poszczególnych bibliotek. Oria jest aktualne w fazie testowania i zostanie udostępniona użytkownikom w styczniu 2014 r.”

Zastępujące na uwagę w 2013 r. było 8 Forum Młodych Bibliotekarzy pod hasłem *Biblioteka - Twój czas, Twoje miejsce*, które odbyło się w dniach 12-13 września 2013 r. w siedzibie Biblioteki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Sprawozdanie z tego wydarzenia napisali jego uczestnicy Bartłomiej Duda i Piotr Milc. Na terenie Uniwersytetu spotkało się ponad 150 pracowników bibliotek publicznych i naukowych z całego kraju, wymieniali się oni doświadczeniami ze swoich placówek, rozmawiali na temat możliwości rozwoju, awansu zawodowego, brali także udział w warsztatach praktycznych.

W dalszej części numeru naszego czasopisma Gabriela Meinardi zaprezentowała nowości wydawnicze, Monika Polak sporządziła bibliografię z regulacji prawnych w bibliotekarstwie za ostatnie 3 lata, a Ewa Piotrowska przedstawiła publikacje zagraniczne z zakresu prawa autorskiego za lata 2008-2013.

Marta Ślusarek interesująco zrecenzowała ostatnią pracę Bolesława Howorki *Prawo autorskie w pracy bibliotekarza* wydaną przez Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Według niej „Szczególną zaletą omawianej publikacji jest złagodzenie surowego języka przepisów prawnych poprzez włączenie w tok wykładu opisów konkretnych przypadków z orzecznictwa sądowego oraz wyjaśnień dokonywanych przez właściwe ministerstwa, a dotyczących interpretacji wątpliwych zagadnień. Znajomość i właściwe rozumienie podstawowych przepisów i zasad związanych z ochroną własności intelektualnej jest jednym z zasadniczych obowiązków każdego bibliotekarza, a omawiana publikacja ułatwia realizację powyższych zadań”.

Ostatnia publikacja w tym numerze to recenzja Jadwigi Matuszczak, która napisała parę słów o książce Jana Tomkowskiego *Zamieszkać w Bibliotece*. Autorka pisze: „polecam tę pozycję, w przepięknej złoczonej okładce przywodzącej na myśl skarb, który warto zdobyć”.

Redakcja czasopisma „Biblioteka i Edukacja” oraz redaktor tego numeru bardzo dziękują wszystkim autorom za współpracę i nadesłane prace. Wszystkim czytelnikom życzymy miłej i pozytywnej lektury.